

« zurück blättern vor »

GRYS subst. m., ab 1549; auch *gryz*. **1**) ‘Weizenmehl der schlechteren Sorte, gebranntes Gerstenmehl, Grütze, Kleie’ – ‘mąka pszenna gorszego gatunku, prażona mąka jęczmienna, kasza, otręby’: 1549 Cresc 157, SPXVI *tuśka iey [pszenicy] abo otręba ciepła iest y sucha / j barzo czyścącza [!] ale mało tczyzy [!] iey grys.* ○ (†1611) 1613 SyrZiel 953, SP17 *Grys nic innego nie iest iedno szrot [...] z Pżzenice.* ○ (1621) 1643 CN *Gryz z jęczmienia przypiekánego abo prażonego.* ○ 1674 KochProzn 12, SP17 *Smaszy piecze nábyte w domu dostátki [...] Iuż niechcę wten czas Gryssow áni Potázi.* ○ (1691) 1907 PotFrasz II 394, SP17 *Waszmość mąkę bierzesz, odbywszy mnie grysem.* ○ 1719 CompMed 672, SP17 *iák przeftydnie [sc.miód.] przyday mąki posłedney to iest gryzu záczyń ciásto.* ○ 1776 Dudz 39, MAY *Gryz, mąka pszenna posłednia, także mąka z jęczmienia prażonego.* ○ (1838) 1930 Fredro A.Jow. 143, DOR *To jest człowiek nie do obudzenia, jak worek grys.* ○ (†1849) 1949 Słow.Poem. II 477, DOR *Przed nim stała beczółka mała winogradu, co w bursztynowym grysie i w zimie, i w lecie leży.* ○ [LBel.] (1898) 1905 ENCLW *Grys [jest to] zboże grubo mielone, produkt, otrzymywany ubocznie, przy mieleniu mąki. W handlach sprzedają grysik pszeniczny, kukurydziany.* – (SŁA), SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR (przestarz.). **2**) sgl. ‘grober Sand’ – ‘gruby piasek’: TR*, L, SW (m. u.). **3**) ‘Kies, der durch Zerkleinern von Naturstein hergestellt wird’ – ‘kruszywo otrzymane przez rozdrobnienie kamieni naturalnych’: [hapax] 1953 Teren. 93, DOR *Grys bitumowany jest to kruszywo kamienne granulowane, o odpowiednim uziarnieniu (...) albo żużel wielkopieczowy otoczony smołą lub asfaltem.* – nur DOR (bud.). ◇ **Var:** *grys* subst. m., 1549 Cresc 157, SPXVI ○ [LBel.] (†1849) 1949 Słow.Poem.II 477, DOR – (SŁA), SPXVI, L, SWIL, SW, LSP, DOR; *gryz* subst. m., (†1611) 1613 Syr.Ziel. 953, L ○ [LBel.] 1776 Dudz 39, MAY – (SŁA), CN, TR, L, SWIL, SW. ◇ **Etym:** nhd. *Gries* subst. m. (n.), ‘eine Art Mehl; Zerkleinerungsprodukte (Kohlen, Steine, u. ä.); grober Sand’, GRI. ◇ **Der:** *grytowy* adj., (†1611) 1613 SyrZiel 954, SP17 *Gryfowa káfzá dostatecznie tuczzy.* Zuerst geb. L, nur für Inh. 1; *gryzowaty* adj., (†1611) 1613 SyrZiel 938, SP17 *chleb gryzowáty, otrębiŃty [...] iest żołądkowi ich ciężki y nieŃtráwny.* Zuerst geb. L, nur für Inh. 1; *gryska* subst. f., ‘Brot, Kuchen oder Brötchen aus grobem Mehl; Buchweizen’, 1776 Dudz 39, MAY *Gryfska chleb czyli pirog z mąki pżzenney podleŃfzey.* Zuerst geb. CN, nur für Inh. 1; *gryzka* subst. f., ‘dss.’, †1852 Wilk., SW, zuerst geb. CN, nur für Inh. 1; *gryzowy* adj., zuerst geb. L, nur für Inh. 1; *grysik* subst. m., ‘feines Mehl, feine Grütze; daraus: kleingehackter Zucker; Steinstückchen von 2-4 mm Größe’, vor 1900 Zap., SW *Mąki póť funta, grysiku za pięć centów.* Zuerst geb. SW; *gryzik* subst.

m., ‘Steinkohle in kleinen Stückchen’, [hapax] vor 1900 Buk., Sw *Orzeszek, gryzik, drobny węgiel kamienny, mniejszy od orzecha*. Zuerst geb. Sw; *grysowy* adj., 1954 Archit. 3 s. 73, DOR, zuerst geb. DOR, nur für Inh. 3. ❖ Die schlechte Beleglage überrascht bei einem solchen Terminus technicus der Landwirtschaft nicht. Spätestens seit Anfang des 20. Jhs. ist *gryzik* die geläufige Bezeichnung für eine Art feines Mehl. Die Formen mit <gryz> entstanden wohl unter dem Einfluß von *gryźć, gryze* ‘beißen’.

« zurück blättern vor »